

تأثیر برنامه‌های آموزش خانواده بر تغییر گونه شناسی خانواده بر اساس الگوی مدور ترکیبی سیستم‌های خانوادگی و زناشویی

ایران جلالی^۱

حسن احدی^۲

علیرضا کیامنش^۳

چکیده

هدف این پژوهش نیمه آزمایشی از نوع گروه‌های معادل با گروه شاهد و پیش- پس‌آزمون- پیگیری باهدف بررسی اثربخشی آموزش گروهی برنامه کارکرد خانواده به شیوه اولسون بر انطباق و انسجام خانواده، طراحی و اجرا شد. به این منظور با روش نمونه‌گیری در دسترس از بین جامعه آماری زنان متأهل مراجعه‌کننده به یکی از خانه‌های سلامت شهرداری منطقه ۳ شیراز که در زمان انجام این مطالعه پرونده شکایت از همسر یا تقاضای طلاق در دادگاه خانواده نداشته، به‌صورت تمام‌وقت در بیرون از منزل شاغل نبوده و حداقل یک فرزند داشتند، ۵۰ زوج داوطلب انتخاب و با روش تصادفی به دو گروه آزمایشی و گواه تقسیم شدند. گروه آزمایشی در ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای آموزش گروهی برنامه کارکرد خانواده به شیوه اولسون (اولسون و اولسون، ۱۹۹۹) شرکت کرده و گروه شاهد به‌عنوان فهرست انتظار، هیچ مداخله سازمان‌یافته‌ای دریافت نکردند. به‌منظور سنجش متغیر وابسته از نسخه سوم انطباق و انسجام خانوادگی (FACES-III) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-16 برای محاسبه فراوانی، میانگین، تحلیل اندازه‌گیری مکرر پردازش شد. نتایج تحلیل اندازه‌گیری مکرر نشان داد که میانگین انطباق و انسجام خانواده زنان و مردان در گروه آزمایش بیشتر از گواه و تفاوت‌ها به لحاظ آماری در سطح احتمال ۱ درصد ($p < .01$) معنادار است. به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که برنامه آموزش کارکرد خانواده به سبک اولسون می‌تواند باعث بهبود سیستم خانواده در حالت می‌شود.

واژگان کلیدی: رویکرد اولسون، آموزش گروهی، خانواده‌درمانی، انطباق و انسجام خانواده.

۱ - دانشجوی دکتری روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات ایران، تلفن: ۰۹۱۲۱۵۳۷۹۵۱
e-mail: drhahadi5@gmail.com

۲ - دانشیار دانشکده روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات ایران

۳ - دانشیار دانشکده روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات ایران

۱. مقدمه

ناسازگاری زناشویی یا خانوادگی پیامدهای مهمی برای خانواده به همراه دارد، از جمله تربیت ضعیف، ناسازگاری فرزند، دل بستگی مشکل‌زا به والدین، افزایش احتمال ناسازگاری والد - فرزند (۱). بسیاری از این ناسازگاری ریشه در سیستم‌های ناکارآمد در خانواده دارد. دیدگاه سیستم‌های خانواده بر این باور است که افراد را از طریق ارزیابی تعامل‌هایی که بین اعضای خانواده صورت می‌گیرد بهتر می‌توان شناخت، رشد و رفتار یک عضو خانواده به‌طور جدایی‌ناپذیری با افراد دیگر خانواده ارتباط متقابل دارند (۲). در نظریه سیستمی خانواده، خانواده به‌صورت کلی از بخش‌های که مرتبط به هم تشکیل یافته نگریسته می‌شود. در نگاه سیستمی به خانواده هر بخش بر بخش‌های دیگر تأثیر گذاشته و از آنها تأثیر می‌پذیرد (۳). این تأثیرپذیری در اغلب اوقات موجب افزایش روزافزون تعارض‌های زناشویی و خطر بروز جدایی و اثر منفی آن بر سلامت روانی زوجین و فرزندان آنان شده است تا متخصصان و محققان در این علم نظریه‌ها و طرح‌هایی را برای کمک به زوجین دچار تعارض ارائه داده‌اند. با توجه به مدل‌های نظری موجود، وظیفه درمانگران این است که با تحلیل فرآیندها و کارکردهای خانواده، مناسب‌ترین مداخله و آموزش مناسب با نیازهای خانواده‌های آسیب‌پذیر را ارائه دهند. یکی از این مدل‌ها که ریشه در رویکرد سیستم خانوادگی دارد مدل نظری اولسون است. اولسون (۱۹۹۳) مدل خود را بر اساس رویکرد سیستمی مطرح نمود. وی از ترکیب بعد انسجام و انعطاف‌پذیری، ارتباط ۱۶ گونه خانواده را از هم جدا می‌سازد که اولسون این مدل تحت عنوان مدل مدور ترکیبی نام‌گذاری نمود (۵.۴). خانواده‌های متعادل در اطراف نقاط میانی دو بعد انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده قرار دارند. انسجام (پیوستگی)، انعطاف‌پذیری و ارتباط از ابعاد اساسی الگو می‌باشند. منظور از انسجام، پیوند و تعهد عاطفی است که اعضای خانواده نسبت به یکدیگر دارند و شامل مؤلفه‌هایی از قبیل رابطه عاطفی، تعامل خانوادگی، روابط پدر و مادر، رابطه فرزند و والدین، میزان تعامل به لحاظ زمان و مکان، نوع دوست و علائق و نهایتاً به نحوه گذراندن اوقات فراغت می‌باشد (۶). انعطاف‌پذیری به میزان تغییرپذیری در نقش‌ها، قوانین، کنترل و انضباط خانواده اشاره دارد. در این بعد تأکید روی ثبات در مقابل تغییرات است. در صورت انعطاف‌پذیری در خانواده، مدیریت خانواده به‌صورت دموکراتیک می‌باشد و حالت استبدادی کمتر به خود می‌گیرد، همه اعضای خانواده در تصمیم‌گیری‌ها شرکت می‌کنند (۷). دو ویژگی ارتباطات در خانواده عبارت است از: ارتباط مثبت و قدردانی و محبت (۵). در واقع نامتوازی در این سه بعد می‌تواند توجیه‌گر مناسبی از بدکارکردی‌های خانوادگی باشد.

رویکرد مدول ترکیبی به کارکردها و ساختار خانواده، رویکردی نظری- آموزشی است که باهدف شناسایی و سنجش خانواده‌های نامتوازن و آسیب‌پذیر، تلاش می‌کند کارکردها و ساختارهای خانواده را ارتقاء داده و آگاهی‌های فردی، مهارت‌های ارتباط کارآمد، حل مسئله و تصمیم‌گیری را گسترش داده و تعادل نقش‌های خانوادگی را نیز بهبود داده و از آن در جهت تغییر ساختار کلی خانوادگی در جهت توازن و تعادل بهره‌بردارد. از این‌رو این‌چنین مداخله‌ای با محوریت بیان‌شده، می‌تواند نتایج تازه‌ای را از این رویکرد به‌عنوان یک سیستم مداخلاتی در خانواده بیان نماید. نتیجتاً می‌توان شکاف‌های پژوهشی موجود را در مورد به‌کارگیری رویکرد ترکیبی اولسون در زمینه آموزش خانواده کاهش داد. با توجه به آنچه مطرح شد هدف اصلی از این پژوهش، تبیین اثربخشی آموزش خانواده، مبتنی بر رویکرد مدور ترکیبی اولسون بر روی بهبود گونه‌های نامتوازن یا نامتعادل خانوادگی خواهد بود.

۲. روش پژوهش

این پژوهش از نوع نیمه آزمایشی با گروه آزمایش و گواه، همچنین اجرای پیش‌آزمون- پس‌آزمون می‌باشد. در این طرح روش مداخله‌نستوهی که مبتنی بر دیدگاه شناختی- رفتاری است، به‌عنوان متغیر بر گروه آزمایشی به مدت ۱۰ جلسه

(دو جلسه ۹۰ دقیقه‌ای در هر هفته) اعمال شده و اثر آن در مقایسه با گروه گواه روی متغیر وابسته تنظیم هیجانی سنجیده شد. جامعه آماری شامل زوجین مراجعه کننده به کلینیک مشاوره در شهر شیراز می باشد که از این بین ۱۰۰ نفر (۵۰ زوج) به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند، سپس به روش تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه (لیست انتظار) جایگزین شدند. آزمودنی ها در جریان روند پژوهش قرار گرفتند و رضایت نامه کتبی از آنها اخذ شد و به آنها اطمینان داده شد که اطلاعات آنها کاملاً محرمانه خواهد ماند.

نتایج با آزمون آمار استنباطی تحلیل کواریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است که در سطح ۰/۰۵ معنادار می باشد. مقیاس ارزیابی انطباق پذیری و همبستگی خانواده^۱: مقیاس ارزیابی انطباق و انسجام خانوادگی (FACES-III) توسط دیوید اچ. السون، جویس پورتنر و یوآو لای (۱۹۸۵) ساخته شده است که از ۴۰ گویه و ۲ خرده مقیاس انسجام (۲۰ سؤال) و انطباق (۲۰ سؤال) تشکیل شده است که به منظور سنجش انطباق و انسجام خانوادگی بکار می رود. در پژوهشی که توسط مظاهری و همکاران انجام شد اعتبار ارزشیابی سازی پذیری و پیوستگی خانواده توسط آلفای کرونباخ برای بعد پیوستگی ۰/۷۴ و برای بعد انطباق پذیری ۰/۷۵ به دست آمده است (۸). مقیاس ارزیابی انطباق و انسجام خانوادگی (FACES-III) تنها با یک آلفای کلی ۰/۶۸ برای کل ابزار، ۰/۷۷ برای انسجام و ۰/۶۲ برای انطباق از یک همسانی درونی نسبی برخوردار است. ضریب همبستگی در باز آزمایی برای همبستگی خانواده ۰/۸۳ و برای انطباق پذیری خانواده ۰/۸۰ بود که نشان دهنده ثبات بسیار خوب است (جونز، قاردنر، ۲۰۰۲). میزان همسانی درونی آن از طریق آلفای کرونباخ برای همبستگی (۰/۶۸۹) و برای انطباق پذیری (۰/۶۳۶) به دست آمده است (۹).

پروتکل آموزش خانواده بر اساس رویکرد اولسون:

طی ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای (طی دو ماه) به آزمودنی های گروه آزمایش بر اساس رویکرد انطباق و انسجام خانواده اولسون آموزش داده شد و گروه کنترل در فهرست انتظار قرار گرفتند.

جدول ۱: پروتکل درمانی مبتنی بر رویکرد انطباق و انسجام خانواده اولسون

جلسه	عنوان	پروتکل
اول	نگاه سیستمی به خانواده	آشنایی با مفهوم سیستم در خانواده، آشنایی با انواع خانواده از لحاظ ساختار، منابع استرسزا یا رویدادهای آسیبزا بر خانواده
دوم	تفاوت دیدگاه	بررسی نیازهای اعضای خانواده از کودک تا بزرگسال، چگونگی برآورده شدن یا نشدن این نیازها بر خانواده و جنبه های مختلف زندگی، ارائه تکلیف مربوط به امتیازدهی به سطوح نیازها و آگاهی نسبت به آنها در ابعاد مختلف و تأثیر آن بر کارکردهای ادارک شده در هر عضو خانواده، اهمیت وضعیت اقتصادی و تباین و تضاد در سیستم های اعتقادی
سوم	انطباق و انسجام خانواده	بررسی معنی و اهمیت انطباق پذیری و انسجام و نقش هر یکی والدین و فرزندان در این دو بعد آشنایی و بررسی انواع خانواده متعادل و نامتعادل در دو بعد انسجام و انطباق پذیری به همراه مثال های عملی، بررسی رشد خویشتن پنداری شامل مکاشفه، تشخیص، همانندسازی و ایفای نقش. ارائه تکلیفی مربوط مشخص نمودن لیستی از ویژگی های خانوادگی و امتیازدهی به خود و دیگر اعضای خانواده

بررسی ساختار و کارکرد خانواده و کمک به طرح‌ریزی مجدد خانواده متعادل با آموزش مدل مدور ترکیبی اولسون به اعضا، اثرگذاری این ساختارها بر ابعاد مختلف زندگی، تنظیم نمودن برنامه برای ایجاد تعادل بین نقش‌های مختلف اعضا و مدیریت فشارهای حاصل از نقش‌های برای ارتقاء ساختارها و کارکردها درونی خانواده	ارزیابی الگوی مدور ترکیبی	چهارم
شناخت ابعاد انسجام خانواده از منظر میزان ارتباط یا دوری اعضای خانواده به یکدیگر، تنظیم نسخه‌های در مورد سیستم امتیازدهی به خود و به اعضای خانواده در میزان تعادل در انسجام خانواده	تعادل در انسجام و انطباق خانواده	پنجم
بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری تعادل‌گرایی در انسجام خانواده ارائه تکلیف در زمینه به‌کارگیری کلمات (من و ما) در خانواده‌ها شرکت‌کننده آموزش مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری (فرایند ۷ مرحله‌ای) و نقش و اهمیت هر عضو خانواده در تصمیم‌گیری و ارائه تکلیف به اعضای در زمینه مشارکت هر یک از آنان در تصمیم‌گیری	مهارت‌های حل مسئله در خانواده	ششم
آموزش مهارت‌های ارتباطی در دو بعد مهارت ارتباطی آشکار و مستقیم و مهارت‌های ارتباطی نهان و غیرمستقیم. آموزش پاسخ‌های عاطفی مؤثر (درگیری عاطفی نسبت همسر و فرزندان، همدلی، درگیری در احساسات). آموزش بیان نیازها و خواسته‌های روان‌شناختی زوجین (ازجمله عواطف و صمیمیت، نیازهای جنسی) نقش ناکارآمدی جنسی زوجین در ساختارهای خانواده و آموزش منابع ارتقاء دهنده در سلامت جنسی زوجین	مهارت ارتباطی	هفتم
راهبردهای مهارگری خشم، اضطراب، نقش هیجان‌ات در تعاملات ارتباطی زوجین" دریافت گزارشات زوجین	سازگاری و مهارگری	۸

۳. یافته‌ها

میانگین و انحراف معیار سن گروه آزمایش، ۳۷/۲۰ و ۴/۹۲ و میانگین و انحراف معیار سن گروه شاهد ۳۵/۴۴ و ۴/۴۸ می‌باشد. همچنین دامنه‌ی عمر ازدواج شرکت‌کنندگان از ۷ تا ۱۸ سال متغیر است. میانگین و انحراف معیار عمر ازدواج گروه آزمایش، ۱۵/۳۰ و ۱/۶۳ و میانگین و انحراف معیار عمر ازدواج گروه شاهد ۱۲/۸۱ و ۲/۰۴ است. جهت بررسی اثربخشی آموزش از آزمون تجزیه و تحلیل واریانس مختلط دوراهه با طرح ۳*۲ (موقعیت آزمایش*زمان اندازه‌گیری) استفاده شد. قبل از اجرای آزمون تحلیل اندازه‌گیری مکرر تک متغیر جهت بررسی پیش‌فرض نرمال بودن در هر یک از گروه‌ها، نتایج آزمون کولمگروف-اسمیرنف توزیع نمرات در جامعه را به شکل نرمال نشان داد.

جدول ۵ نتایج تحلیل واریانس با اندازه گیری مکرر برای مقایسه ی پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری نمرات کارکرد خانواده در دو گروه آزمایش و کنترل

منبع	مجموع مجزورات	درج آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر	
انجام	زمان	۱.۷۸۱۱/۷۸۱	۲۸۴۷/۹۶۵	۹۲/۲۵۱	۰/۰۰۱	۰/۴۸۵	
	* زمان						
	گروه (مردان)	۲۰۵۷/۶۰۰	۱.۷۸۱۱/۷۸۱	۱۱۵۵/۲۱۸	۳۷/۴۲۰	۰/۰۰۱	۰/۲۷۶
انجام	خطا	۵۳۸۸/۷۳۳	۱۷۴.۵۵۱۱۷۴/۵۵۱	۳۰/۸۷۲			
	گروه	۱۷۰/۱۵۹	۱۱	۱۷۰/۱۵۹	۷/۱۹۱	۰/۰۰۹	۰/۶۸
	خطا	۲۳۱۸/۸۸۴	۹۸۹۸	۲۳/۶۶۲			
انطباق	زمان (انطباق خانواده) مردان	۱.۸۲۱۱/۸۲۱	۱۰۱۷/۱۶۸	۴۸/۳۴۸	۰/۰۰۱	۰/۳۳۰	
	* زمان گروه	۳۷۴/۶۸۲	۱.۸۲۱۱/۸۲۱	۲۰۵/۷۶۹	۹/۷۸۱	۰/۰۰۱	۰/۹۱
	خطا	۳۷۵۴/۲۴۴	۱۷۸/۴۴۶	۲۱/۰۳۹			
انجام	گروه	۵۳۰۰/۷۹۴	۲۲	۵۳۰۰/۷۹۴	۱۲۷/۴۹۷	۰/۰۰۱	۰/۵۶۵
	خطا	۴۰۷۴/۴۲۳	۹۸۹۸	۴۱/۵۷۶			
	زمان (انجام خانواده) زنان	۱.۸۶۲۱/۸۶۲	۲۰۱/۵۷۵	۵/۵۸۹	۰/۰۰۵	۰/۵۴	
انجام	* زمان گروه	۶۲۷۵/۴۳۶	۱.۸۶۲۱/۸۶۲	۳۳۷۰/۳۰۵	۹۳/۴۵۲	۰/۰۰۱	۰/۴۸۸
	خطا	۶۵۸۰/۸۲۴	۱۸۲.۴۷۴۱۸۲/۴۷۴	۳۶/۰۶۴			
	گروه	۷/۹۰۹	۱۱	۷/۹۰۹	۰/۲۳۴	۰/۶۳۰	۰/۰۰۲
انجام	خطا	۳۳۱۷/۷۶۱	۹۸۹۸	۳۳/۸۵۵			
	زمان (انطباق خانواده) زنان	۱.۴۵۹۱/۴۵۹	۶۵۳۸/۳۴۷	۱۴۱/۱۷۶	۰/۰۰۱	۰/۵۹۰	
	* زمان گروه	۳۷۰۴/۲۵۵	۱.۴۵۹۱/۴۵۹	۲۵۳۹/۱۷۸	۵۴/۸۲۶	۰/۰۰۱	۰/۳۵۹
انطباق	خطا	۶۶۲۱/۲۷۴	۱۴۲.۹۶۶۱۴۲/۹۶۶	۴۶/۳۱۴			
	گروه	۵۳۰۰/۷۹۴	۱۱	۵۳۰۰/۷۹۴	۱۲۷/۴۹۷	۰/۰۰۱	۰/۵۶۵
	خطا	۴۰۷۴/۴۲۳	۹۸۹۸	۴۱/۵۷۶			

همچنان که از جدول ۵ استنباط می‌شود، بین سه مرحله زمانی در مقایسه بین گروهی تفاوت معناداری وجود دارد و تغییرات روند در این سه مرحله نشان‌دهنده آن است که روند تغییرات در پیش‌آزمون، بین سه مرحله زمانی در متغیرهای انطباق و انسجام در مردان متأهل در گروه‌های آزمایشی و گواه و در گروه زنان در متغیر انطباق خانواده تفاوت معنی‌داری وجود داشته است.

جدول ۶ نتایج مقایسه‌های زوجی زمان‌های مورد مقایسه در انطباق و انسجام خانواده زنان و مردان

متغیر وابسته	زمان‌ها مورد مقایسه	تفاوت میانگین	انحراف استاندارد	سطح معناداری
انسجام خانواده مردان	پیش‌آزمون - پس‌آزمون	-۵/۲۳۸	۰/۶۹۶	۰/۰۰۱
	پیش‌آزمون - پیگیری	-۴/۷۶۲	۰/۶۸۶	۰/۰۰۱
	پس‌آزمون - پیگیری	۰/۴۷۶	۰/۸۶۱	۱/۰۰۰
انطباق خانواده مردان	پیش‌آزمون - پس‌آزمون	-۱۳/۱۴۱	۰/۸۰۶	۰/۰۰۱
	پیش‌آزمون - پیگیری	-۴/۹۲۹	۰/۵۱۳	۱/۰۰
	پس‌آزمون - پیگیری	۸/۲۱۲	۰/۶۶۸	۰/۰۰۱
انسجام خانواده زنان	پیش‌آزمون - پس‌آزمون	-۱/۴۴۲	۰/۸۳۴	۰/۲۶۱
	پیش‌آزمون - پیگیری	-۲/۷۳۹	۰/۹۰۴	۰/۰۰۹
	پس‌آزمون - پیگیری	-۱/۲۹۷	۰/۷۰۹	۰/۲۱۱
انطباق خانواده زنان	پیش‌آزمون - پس‌آزمون	-۱۱/۷۴۸	۰/۸۷۳	۰/۰۰۱
	پیش‌آزمون - پیگیری	-۱۲/۱۶۴	۰/۹۹۰	۰/۰۰۱
	پس‌آزمون - پیگیری	-۰/۴۱۶	۰/۵۳۳	۰/۸۹۲

همان‌طور که نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد، میانگین پس‌آزمون بعد انسجام خانواده در مردان و زنان نسبت به پیش‌آزمون بالاتر بوده که دال بر تأثیرگذاری برنامه آموزشی در افزایش میزان آن بوده است.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج بیانگر معنادار بودن اثربخشی آموزش خانوادگی بر اساس رویکرد مدور ترکیبی اولسون برافزایش انعطاف‌پذیری زوجین بود. از جنبه نظری، دیدگاه سیستمی بر حیطة کلی تعامل خانواده متمرکز است و رابطه زوجین بخش مهمی از آن محسوب می‌شود. در این دیدگاه زوجین «جفت والد» یعنی زیرمجموعه تصمیم‌گیرنده محسوب می‌شوند. بنابراین معمولاً کوشش‌های درمانی برای کمک به آنها طرح‌ریزی می‌شود. با توجه به تعاملی بودن روابط اعضای خانواده با یکدیگر، تعامل مثبت زوج می‌تواند تأثیر مثبت بر کل روابط خانواده بگذارد و آن را کارآمدتر نماید (۱۰، ۱۱). در نتیجه زوج‌درمانی از طرق تأثیر بر رابطه زوجین توانسته است کارکرد خانواده او را نیز بهبود بخشد. یکی از اصول اساسی رویکرد مداخله اولسون در زوج‌درمانی و خانواده‌درمانی بحث مهارت حل مسئله است (۱۲). به‌طور کلی برانگیختگی هیجانی با توانایی حل مسأله، رابطه‌ی تنگاتنگی دارند. نتایج بیانگر معنادار بودن اثربخشی آموزش خانوادگی بر اساس رویکرد مدور ترکیبی اولسون بر زوجین بود. رویکرد اولسون به خانواده به‌عنوان یک رویکرد سیستمی، به زوج‌ها کمک می‌کند از منابع موجود برای ایجاد پیوستگی عاشقانه بین فردی استفاده کنند. زمانی که بازنمایی زوج‌ها از خود و دیگران به خوبی رشد کرد، می‌توان از بسیاری از روش‌های سیستمی برای کاهش موانع تغییر استفاده کرد، به رقص (زنجره تکراری تعاملات یا

چرخه های معیوب بین زوج ها) توجه کرد، و اضطراب از صمیمیت را کاهش داد؛ در نتیجه زوج های بتوانند بدون نیاز به دفاع مشترک، صمیمیت را تحمل کنند. با این حال، زوج ها به دلیل دارا بودن بازنمایی های ضعیف از خود و روابطشان، برای تغییر موانعی پیش رودارند، توانایی شان در ایجاد و حفظ تغییر، بدون رشد یک خود منسجم و حل دوطرفه سازی و همانندسازی فرافکنی محدود می شود (۱۴). بنابراین برای حل تعارضات و آشفتگی های زناشویی، باید به زوج ها کمک کرد همانندسازی های فرافکنی و مشکلات درون روانی شان را حل کنند تا بتوانند بر اساس آن مشکلات بین فردی شان را حل نمایند. حل این در رویکرد ترکیبی کارکرد خانواده اولسون امکان پذیر است که بتواند موجب انسجام خانواده شود. بر اساس نظریه اولسون ارزیابی خانواده در شش سطح از لحاظ بالینی مبنایی مفید برای ارزیابی یکپارچه است که اولین سطح آن دربرگیرنده ارزیابی از توانایی حل مسئله، دومین سطح آن از ساختار خانواده و تعاملات، ارزیابی در سطح سوم شامل مسائل شناختی، در سطح چهارم ارزیابی مسائل نشأت گرفته از مسائل خانواده، و پنجمین سطح نگاه کردن به مسائل رشد فردی است. ارزیابی هر خانواده یا زوج با پایه ای ترین سطوح کارکرد خانواده آغاز می شود. در رویکرد اولسون، ارزیابی نقشه ای از شکل های پایه ای از طرح درمان فراهم می کند. بنابراین طرح درمان در ساده ترین سطح آن به مسائل مربوط به مهارت حل مسئله، و پیشرفت سطوح درمان وابسته به این است که مشکلات خانواده یا زوجین در چه سطحی است (۱۵). بر اساس دیدگاه اولسون (۱۹۹۸) از خانواده های متعادل در چارچوب مدل مدور ترکیبی و با تأکید بر دو بعد همبستگی و انعطاف پذیری خانواده، اعضای این گونه خانواده ها قادرند در این دو بعد به شیوه سیال تری حرکت کنند. در حالی که در سیستم های نامتعادل معمولاً در دو سوی نهایی پیوستاری این دو بعد قرار می گیرند و به ندرت در آن جابه جا می شوند. بررسی انجام شده در زمینه تأثیر هماهنگی دو بعد همبستگی و انعطاف پذیری مشکلات روانی و اجتماعی بسیاری را برای خانواده به وجود خواهد آورد (۱۶، ۱۷، ۱۸). این دو بعد مشخص کننده سیستم های خانواده متعادل و نامتعادل می باشند (۵). انسجام زناشویی، نزدیکی و همسانی عملکرد زوج در امور روزمره زندگی را نشان می دهد. مهارت بحث و مذاکره، زمینه ای را فراهم می کند تا زوج ها بتوانند به تفاهم رفتاری دست یابند و ناهمسانی در رفتار و عملکرد کاهش یابد. همچنین، مهارت تغییر خود و کمک به تغییر همسر، زوج را به سمت نوعی تشابه و تفاهم مشترک سوق می دهد. این توافق برای تغییر، باعث ایجاد تغییرات رفتاری در رفتار زن و شوهر شده و منجر به ایجاد هماهنگی و انسجام در روابط زناشویی می شود (۲۰).

در تحقیق حاضر، عدم تمایل نسبت به تکمیل پرسشنامه در زوجین و تکمیل عجولانه برخی از پرسشنامه ها، بی اعتمادی زوجین نسبت به کارگیری نتایج حاصل از پژوهش و ضعف بودن و کم اهمیت بودن فرهنگ اهمیت به مسائل ماهیتی - روان شناختی از جمله عدم توجه به عوامل منفی درونی در خانواده از مشکلات و محدودیت های این مطالعه بود.

نتیجه گیری

سرانجام شایسته است که به پژوهشگران پیشنهاد شود همگام با بررسی و تفحص و تحقیق بر روی کارآمدی رویکرد اولسون در سایر ابعاد و کارکردهای خانواده، پیشنهاد می شود که در پژوهش های آتی به مقایسه رویکرد مدور ترکیبی اولسون با سایر رویکردهای خانواده درمانی و زوج درمانی مانند رویکرد عملکرد خانواده ستیر، یا رویکردهای درمانی مبتنی بر سیستم خانواده در متغیرهای تعارضات زناشویی و انطباق پذیری خانوادگی انجام شود و نتایج حاصل از اثربخشی هر دو رویکرد با یکدیگر مقایسه شود.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از شرکت کنندگانی که با مشارکت صمیمانه خود، انجام این پژوهش را ممکن نمودند، تشکر و قدردانی می شود.

منابع

- **Khalili , Marziehsadat; Hashemi, Ladan and Ghasemi, Bijan (2014)**. Comparison of the Dimensions of Emotional Security in Adolescents Based on Family Type Using the Family Process and Content Model. *Journal of Educational and Management Studies J. Educ. Manage. Stud.*, 4(1): 128-134, 2014.
- **Olson, D. H., & DeFrain, J. (2000)**. *Marriage and the family: Diversity and strengths* (pp. 66-97). Mountain View, CA: Mayfield.
- **Kerry, Gerald (1937)**. *Theory and practice of counseling and psychotherapy*. Translation Yahya Syed Mohammad in 1385; published Arasbaran
- **Olson, D.H., Russell, C.S. & Sprenkle, D.H. (1989)**. *Circumplex Model: Systemic assessment and treatment of families*. New York: Haworth Press.
- **Olson, D. H. (2000)**. Circumplex Model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.
- **Olson, D.H. (1994)** Curvilinearity survives: The world is not flat. *Family Process*, 33, 471-178.
- **Walsh, F. & Olson, D.H. (1989)**. Utility of the Circumplex Model with severely dysfunctional family systems. In Olson, D.H., Russell, C.S., and Sprenkle, D.H. (Eds.) *Circumplex Model: Systemic Assessment and Treatment of Families*. (Second edition). New York: Haworth.
- **Yazdanpanah, M. (2012)**. The effectiveness of premarital education and marriage by Olson on the expectation of emotional intelligence on the verge of marrying girls in Rafsanjan in 2012. thesis. Ministry of Science, Research and Technology - Mashhad University - Faculty of Psychology and Educational Sciences. 2012. Masters.
- **Afkhami kian (2014)**. Compare the effectiveness of group therapy based on education, marriage enrichment methods with spiritual healing religious Olson reduce boredom and increase marital satisfaction of married women. Thesis. Ministry of Science, Research and Technology - Mashhad University - Faculty of Education and Psychology. 2014. Masters.
- **Ghasemi Moghadam ,Kobra. Avalanche Avalanche, Asgari Ali (2013)**. Effectiveness of Marital Enrichment Program (Olson Style) to increase the satisfaction of married women. *Journal of Clinical Psychology and personality-former behavior.*; 2 (8): 1-10.
- **samani, SA. (2007)**. Check the main causes of marital conflicts in married students of Shiraz. *Family Research Journal*, 11 (3), 658-667.
- **Kalantarkousheh, Seyed Mohammad (2015)**. Efficiency of the Existential Time Training on the Marital Satisfaction among the Iranian Women. *J. Rev. Life. Sci.*, 5(8), 2015, 694-699.
- **Pirutinsk y Steven, Kor, A. (2013)**. Relevance of the circumplex model to family functioning among Orthodox Jews in Israel. *The New School Psychology Bulletin*, Vol 10, No 2.
- **Place. M; Hulsmeier, J; Brownrigg, A; Solsby, A.** The Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale (FACES): an instrument worthy of rehabilitation? *Psychiatric Bulletin* 2005: 29; 215-8.
- **Samani, S. (2005)**. Family Process and content Model: A Theoretical Model. Paper presented in 53rd British Psychological Society & Social Psychology. Annual Conference: Birmingham, 6th – 8th September, UK.
- **McKeown, R. E. (1997)**. Family structure and cohesion, and depressive symptoms in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 7, 267-282.
- **Feldman, R. T. (1996)**. Perceived cohesion and depression among women. *Journal of Personality & Social Psychology*, 17, 103-112.
- **Moeykens, D. J. (1989)**. Cognitive-behavioral and family factors in differentiation of depressive and anxiety disorders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 878-886.
- **Kang, Sun-Kyung, Jin Kim, Hun (2013)**. Effects of Parent Effectiveness Training Program on Family Communication and Flexibility of Korean Parents. *Asian Social Work and Policy Review*. Volume 7, Issue 3, pages 213–227.
- **Babapour Kheyroddin; J., Bhavrnaya, E. (2012)**. Coherence and flexibility compared to families with AIDS patients, family members of the general population. *Journal of Counseling and Psychotherapy culture*. Issue 11.
- **Poor poor, purpose. (2004)** *Social and Marital Adjustment*.rsht.antsharat.mhart Welfare Organization of Gilan province.